

TŪRA

Būris pakārts okeāna vidū

Recenzija

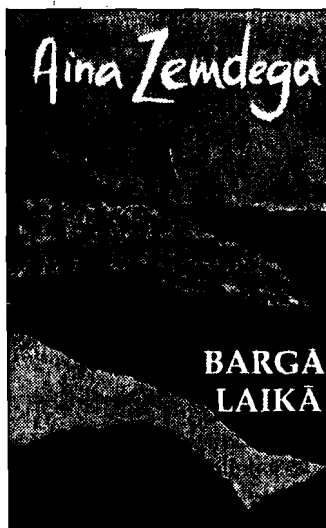
Māris Čaklais,
speciāli Dienai

Kaut arī manāmi sarucis trimdā izdoto grāmatu skaits, tajā reizēm gadās it vērtīgi izdevumi. Viena no aktivākajām izdevējām Rietumos ir Maija Hinkele, kura Itakā, ASV, vada apgādu *Mežābele*.

Nesen viņa izdevusi Kanādā dzīvojošās latviešu dzejnieces Ainas Zemdegas grāmatu *Bargā laikā*.

Savukārt Ainas Zemdegas vārdam gan trimdā, gan Latvijā ir laba skaņa. Latvijā iznākuši divi viņas nozīmīgi prozas darbi — bērnības atmiņu vēstījums *Toreiz Lubes dzirnavās* un romāns *Maruta*. Bet visupirms Aina Zemdega debitēja kā dzejniece.

Ainas Zemdegas pirmā dzejoļu grāmata iznāk latviešu dzejai cerīgā laikā 1963.gadā un tā saucās *Ar basām kājām*. Nākamā 1970.gada krājumā nosaukums ir *Egle istabā*. Tad nu starp šīm divām — basu kāju un istabā ienestas egles — sajūtām pulsē Ainas Zemdegas dzeja. Nepazaudētā tiešuma sajūta un

Aina Zemdega.
Bargā laikā
(1987—1995). Dzejoļi.
Mežābele, Itakā,
1996., 146 lpp.

mūžīgais Anteja komplekss — pieskaršanās vajadzība savai zemei nemazinās, bet arvien vairāk nobriest un kļūst par gluži konkrētu neieciešamību. Un līdzko rodas iespējama, Aina Zemdega neatlaidīgi atrod ceļu uz dzīvo Latviju.

Gan jau minētajās grāmatās, gan vēlākajās — ar Zinaidas Lazdas balvu apbalvotajā grāmatā *Cirsmā*, tāpat *Zem akmeņa*

zāle un *Viena mūža nepietiek* vietas sajūta vienmēr ir bijusi kaut kas vairāk par fizisku esamību, atrašanās kādā noteiktā vietā, tāpat Latvija vienmēr ir bijis kas vairāk par to, kā rokās konkrētajā brīdī atrodas valdīšana mūsu dzimtenē.

Tas pats arī jaunākajā grāmatā, kas ir unikāla visupirms jau ar savu klātbūtnes efektu Latvijai un latviešiem tik nozīmīgos gados.

Grāmatas dzejoļu gadi datēti no 1987. līdz 1995.

Grāmatas labākajos dzejoļos tā ir ietilpīgos mākslas tēlos pārkausēta šo gadu nojautu, cerību un arī jau notiekošā apziņa. 1989.gada zemes meita vēl nodreb — «ja vien mani ābelišu dēsti vēl būtu dzīvi», bet gadu vēlāk sacerētajā dzejoļi *Vārpu lasītājas*: «Bet viņas vēl staigā, plūc un lasa —/ nezin kam, neredz vairs ko / un netic, ka savāc tukšumu tukšunam».

Ainas Zemdegas pozīcija nav trimdaslaužu daļas pārstāvošā pārgudrība vai vērojošais reālisms, sak, paskatisimies, kas jums tur šodien sanāks. Nē, Aina Zemdega stāv klāt ar visu savu cilvēciski iespējamo, ar lūgumu, ar svētību: «Lai svētītas šīs neticīgās sievas!»

Tas ir 1990.gads, un — tā ir nozīmīga pozīcija Latvijas izcīņas gaitā. Bet, un varbūt tas ir

visupirms — tā ir pašam cilvēkam, viņa garīgajam veseluma nozīmīga pozīcija.

1991.gada 20.janvāri omoniešu asinspirts nakti Aina Zemdega atsauca no mitneszemes, bet atsauca nepārprotami:

«Šai malā mūži muzejos krājas, / tur — nāves mirklī pērk dzīvi. / Būris pakārts okeāna vidū.»

Nežēlīgi precīzs tēls ir šis būris okeāna vidū. Piedalības neiespējamība, bet arī neiespējamība nepiedalīties.

Aina Zemdega pati vada sava tēva Lubes dzirnavu atjaunošanu, un tikai tas, kas šīs dzirnavas ir redzējis pirms gadiem desmit piecpadsmit, zinās, no kādas postažas pacēlas jaunie riekstu un mandeļu gaņģi.

Man ir nācies klausīties ne mazums Ainas vēstījumu par dienām un nedienām atjaunošanas darbā, bet kāda viņai ir cieņa pret cilvēku, pret to, ko viņš izcietis, pret katra atgūstamo un neatgūstamo, iespējamo un neiespējamo!

«Ass ir piederības spēks, / ar ko egle sauc, upe čukst / un tevi kā nazis augli šķel, / lai pārbaudītu, vai sēklas ienākušas un / istajā vietā digš.»

Bargā laikā atgriežas brīvība. Svētīti ir tie, kas atnāk uz negatavu! Gatavai brīvībai draugi atradīsies. ♦